

In 't Giesbaargs

Luc VAN SCHOORS

T

(vervolg)

taarve tarwe, graansoort.

tabboeërd [tabo^u.ært] 1. slaapkleed
2. toga

tablette marmeren afdekplaat
(op schouw), vensterbank.
Verkleiningsvorm van Fr. *table*,
Lat. *tabula* 'tafel'.

taffeleir [tafələ.r] zeveraar, iemand
die waanzin vertelt.

tak dak; eigenlijk 't dak. *De skullen-
dekker es tak on't repareren.* Soms
hoort men naast *dakpanne* ook
takpanne dakpan.

talluu [ta'ly] helling, talud, Fr. *talus*.

talluëre [ta'ly^r.ərə] eetbord
Mnl. *taeljoor*, *talioor*, *teljoor* 'schotel
om vlees op te snijden', *talioor*
'eetbord' (Kiliaan), afgeleid van
oud-Frans *tailloir* 'sniijplank voor
vlees' ⁽¹⁾.

talvent t' halvent, d.i. halverwege
Ze wuuntj talvent de Peensjstroeëte
'Ze woont halverwege de Vrede-
straat'.

tampoes dwerg, *In elke cirque es't er
nen tampoes.* Uit het Fr. *tom-pouce*,
vertaald uit het Engelse *Tom
Thumb*, de artiestennaam van de
dwerg Charles Sherwood Stratton
(1838-1883), die in het Ameri-
kaanse circus van Barnum optrad,
een toneelnaam die tot soortnaam
werd en was overgenomen van
Tom Thumb, de sprookjesfiguur
die bij Perault *le petit Poucet* (Klein
Duimpje) heette ⁽²⁾.

tamzak luiaard

tantafeir [tantafɛ.r] bemoeial.
Van het Fr. *tant-à-faire*.

tapet homo, zo ook *jeannette*.

Zan tieënen moeten uieitkuiënsken

tapis-plain (Fr.) kamerbreed tapijt
tannen m.v. van tanden, 'k hè zjieër
man tannen 'ik heb tandpijn'.

tannentrekker tandarts,
syn. *tantiest*.

tant goesting, zin in eten 't eten een
was nie mannen tant.

tantiest tandarts, van het Fr. *dentiste*,
syn. *tannentrekker*.

tegenkatinge tegenwerking,
tegenslag *Ajee veel tegenkatinge*
g'had.

tegengoeste afkeer, syn. *dégoût* (Fr.)

tegenstr^uijen/tegenstrau(j)en
[teɡəstrœɛɾ.ən] [teɡəstrɑ.ən]
tegenstrijden, d.i. afstrijden

tegoeëre [təɡo^u.ərə] samen 't wardt
taud da g'iesj tegoeëre op beziük komt,
zenne 'Het wordt tijd dat jullie
eens tezamen op bezoek komen,
hoor'.

teirling teerling, dobbelsteen
Mnl. *terlinc*, *terninc* van Fr. *faire
terne* 'met 3 stenen hetzelfde getal
gooien, met al de stenen 3 gooien'
< Lat. *terni* 'telkens drie'.

tember postzegel Fr. *timbre* 'zegel,
postzegel, stempel'.

temper/tempel 1. bindmiddel voor
sausen. Al wat getemperd is,
mengeling, beslag, ... ⁽³⁾
Mnl. *temperen* uit Lat. *temperare*
'matigen'. *Nog een temperken
bloeme ba de saäse en 't eten es
gerieëd.* 2. kleine hoeveelheid
een temperken zaat op 't vlieës düin
'een beetje zout op het vlees doen'.

temperature 1. temperatuur
2. geil, opgewonden *Die twieë zan
a fameus op temperature.*
*Ze stond a goed op temperature asse nog
mer vieërtien joeër was,*
'niet afwijzend tegenover enige
seksuele toenadering'.

temptèren ongemak veroorzaken
syn: *ambeteren* Fr: *tempêter*

tentuurdiot [tenty.rdiot] jodium-
tinctuur, *Eja zjieëre gedoeën? Doet
er wa tentuurdiot op,* syn. *rued*
'rood'.

termak asfalt, van tarmac.
Eng. *tar* + *mac(adam)*

test aarden schotel, kom of kruik
van Lat. *testa*, *testum*, Mnl. *test*,
teste 'pot'; volgens *Van Daele*
is *test(e)* in de betekenis van hoofd
hetzelfde woord.

teste hoofd, *Ajes op zannen teste
gevallen en a zit mè een ferme baule*
'hij is op zijn hoofd gevallen en
hij zit met een ferme buil.'
Zelfde etymologie als *test*.

teuren tussenwerpsel: 1. ga, loop,
ga door, gauw, vooruit *Teuren, zeg
het hem. Teuren stap het af.*

2. komaan zeg, kom nou *Teuren,
zelle, mokt dat een ander wuijs.*
Volgens Debrabandere ⁽⁴⁾ uit *gaat
deure*. Volgens Ryckeboer ⁽⁵⁾ uit
het Mnl. *toe hurre* 'vooruit'.
Mogelijk bevel: 'draai je om en
keer terug', vergelijk met Fr.
tourner, Eng. *to turn*.

te passe mollig, *Z' es wè te passe*

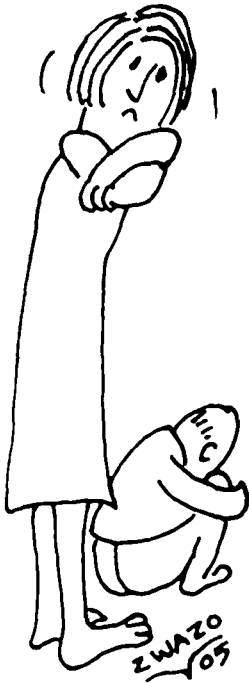
⁽¹⁾ F. DEBRABANDERE, Oost-Vlaams en Zeeuws-Vlaams etymologisch woordenboek, Amsterdam/Antwerpen, 2005, p. 393.

⁽²⁾ P.A.F. VAN VEEN en N. VAN DER SIJS, Etymologisch woordenboek, Van Dale, Utrecht/Antwerpen, 1997, p. 890.

⁽³⁾ L.W. SCHUERMANS, Algemeen Vlaamsch Idioticon, Leuven, 1865-1870, p. 717.

⁽⁴⁾ F. DEBRABANDERE, op. cit., p. 396.

⁽⁵⁾ H. RYCKEBOER, Teure, Etymologie versus volksetymologie in Handelingen Kon. Commissie Toponymie & Dialectologie 62, 37-50.

Nie op man tieënen kakken, zenne.

syn: *Z' es wè in den band.*

teute tuit, *de teute va ne kaffépot.*

Klankeexpressief woord voor iets 'spits uitstekend'.

Vgl. *tute* 'fopspeen'.

tiechel tichel, vloersteen, Mnl. *tichel*.
Nevenvorm van *tegel*.

tie(ken) 1. fopspeen *Ge moet a tieken in a mondjen haän*, ook *tute*
2. piemel syn: *witie*.

tieële [ti.ələ] tele, teil.

Mnl. *teile*, *teel* 'aardenschotel'. Uit *tegel*, Lat. *tegula* 'pan, dakpan'.

Afgeleid van *tegere* 'bedekken'.

tieën [ti.ən] teen

Nie op mannen tieën kakken, zenne!,
wordt gezegd tegen een kind dat te veel heeft gegeten.

Zan tieënen moeten uitkui'sken, zich moeten reppen; verplicht zijn zich van zijn beste kant te laten zien.

tieën en tander [ti.əntandər]

't een en 't ander

1. rare toestanden *'t Es der noga tieënentander in dat haushaän*
2. allerlei zaken *op de vendisje (veiling) heet a tieënentander gekocht*.

tiennegene negen kansen op de tien
Van tiennegene zie 'k hem fleus op de Markt.

tiens! (Fr.) uitroep van verwondering 'wel, wel!, kijk's aan!'

tiep [tip] persoon *Da ziet er ne skaän*

tiep aut 'dat lijkt me een rare kerel',
maar ook *Azue ne sjiiken tiep* 'Zo een mooi gekleed persoon'.

tui'd/taud [tœɛɾ.t] [ta.ɪ.t] tijd
Uit den tui'd van Djuëren de Kui'zer 'lang geleden' (Djuëren: Isidoor) of *Zjuëlen de Kui'zer* (Julius Caesar).

tieknervu [tiknervø.] zenuwtrek,
Fr. *tic nerveux*

tingelen [tɪŋəlɪn] netelen
On ne papnetel kund'a nie tingelen
'aan dovenetel kunt ge u niet netelen'.
Komt van *tingel* 'netel' uit *tengel* 'schaar (van kreeft of krab), angel (van bij of wesp),

verkleinwoord van *tang*.
De oorspronkelijke betekenis was 'knippen, bijten'.

tinkelieren 1. iemand in het ootje nemen
2. op een ietwat onwettige manier regelen syn: *iet arangeren*.

tinken tanden van een vork
De tinken va ne fersjet.

tirette [ti'retə] ritssluiting *de tirette va manne zjilee es kapot*.

tittemeoëker [titəmø.əkər] gewagmaker syn. *komplimentemoëker*.
Volksetymologische adaptatie van Fr. *tintamarre* 'herrie, lawaai, kabaal, geraas, getier.' Volgens Rey (6) wellicht uit Lat. *tinnire* 'het klinken, gerinkel, geratel'.

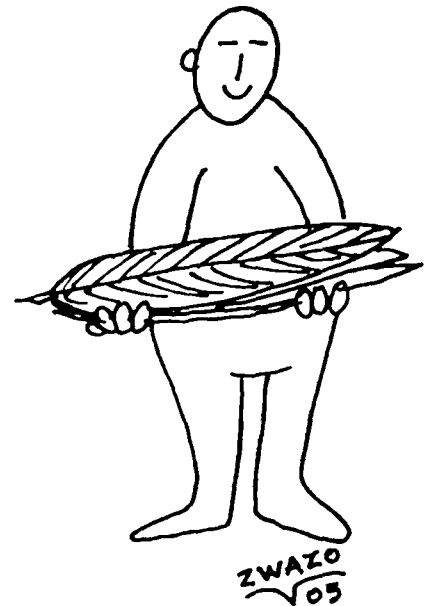
titewatjen [titəwətsjən] dwaas persoon. Wellicht samenstelling van *tietje*, *tietierke* 'klein' (Vgl. AN petieterig) uit Fr. *petit* + *watje* 'lullig kereltje, doetje' volgens *Van Dale*.

tjiepenuei/au(ken) [tʃipənœɛɾ.tkn] [tʃipənɑ.tkn] ei(tje) (kindertaal)
Moe'k a een tjiepenueiken bakken?

tjoeken (met korte *oe*) zie *toeken*.

tjoe.ken [tʃu.kn] 1. varkentje *een tjoe.kevaärken*; 2. leerlingen die eertijds naar de parochieschool in de Kleine Karmelietenstraat naar school gingen. Ze moesten immers iedere dag langs *Den Ham* (Karmelietenstraat) passeren, waar de wekelijkse varkensmarkt gehouden werd. Vandaar de uitdrukking *ba de tjoe.kiesj ner skole goeën*.

Ajés ba de tjoe.kiesj ner skole geweest werd gezegd van een jongen zonder

Toebak kruijgen

veel manieren.

't *Es een tjoe.ken* wordt gezegd van iemand die te dik is.

tjoep [tʃup] top, punt (*h*)*Eur (h)oeër stoeët op nen tjoep* 'haar kapsel staat op een punt'.

tjoepmusje [tʃupməʃə] puntmuts

tjopken [tʃɔpkn] topje

toebak tabak

Dat es straffen toebak: 'dat is zeer moeilijk, dat is zeer sterk'.

Dat is gieën puijpe/sjieke toebak weird 'van generlei waarde'.

Dat es anderen toebak (dan kanaster) 'dat is helemaal iets anders'.

Iemand aftoebakken 'iemand afranselen'.

toebak kruijgen 'slaag krijgen'.

toebak leggen bij het bolspel zijn bol net achter die van de tegenpartij leggen om op die manier het scoren van punten te beletten.

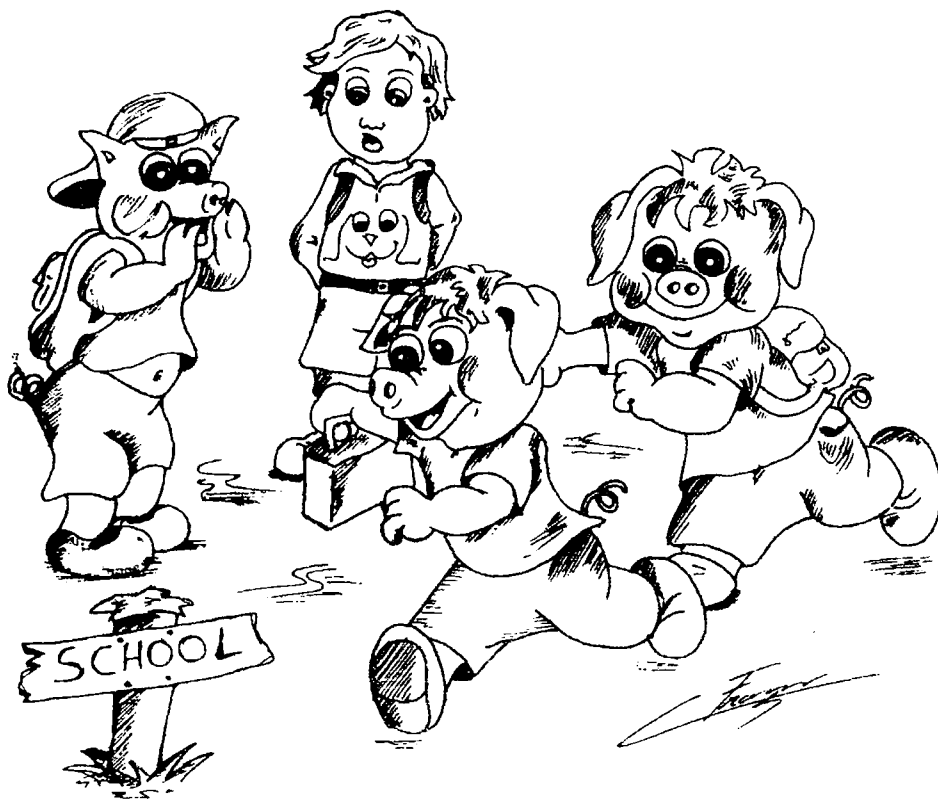
Eng. *to back*

toeëfel(h)oeere [tø.əfəl.u.rə] geile vrouw

toeëfelinge [tø.əfəlɪŋə] tafeling, d.i. feestmaal. *We moeten na ne kieër toefelinge auen en leute moaken* uit de parabel van de Verloren Zoon meegedeeld door V. Jacobs in J. Winklers *Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon*.

toeërte [tø.ərte] 1. gebak, taart; 2. scheldwoord: slordige vrouw, slons *Ga vaule toeërte*; 3. slag, mep *zwaugen of ge kraugt een toeërte in a wezen*.

(*) A. Ruy, *Dictionnaire historique de la langue française*, L. Robert, Paris.

Ba de tjoekiesj ner 't skole goeën

toeëvend [tou.əvənt] vanavond

Ik za toeëvend isj binnenspringen.

toeken [tukən] duwen, aanporren

syn. *tjoeken*. Volgens Schuermans is *toeken* verwant aan *taken* 'raken, aanraken' en *taggen* 'plagen, tergen'. Debrabandere vermeldt *tukken, tokken* 'stoten', Mnl. *token, tucken* 'trekken, stoten, slaan'. Vandaar *toek*, *A gaf ma doeër nen toek da'k be kaänst omvaere lag*, syn. *tjoek, toesj*.

toeker vervelende vent, drummer.

toer 1. beurt *Naa est maunen toer!*

'nu is het mijn beurt' 2. ronde *Toer al om 'om iets heen lopen', de melkboer doet zannen toer; een toerken doen 'een straatje om'* 3. gril, kuur *Ajee d'heur nen toer gelapt*, 'hij heeft haar liggen, benadeeld', *da'zan zotte toeren 'erge, ongelukkige voorvallen'*.

toernavies [turna'vis] schroeven-draaier, Fr. *tournevis*.

toerneë [turne:] rondje (drinken) trakteren, Fr. *ournée. Santé, santé, santé, geed ons nog nen toerneë...*

toerneë zjeneral [turne:zənəral] rondje voor gans 't café, Fr. *tournée générale*.

toespelle veiligheidsspeld

toestuijken/toestauken [tu.stœɛr.kn]

[tu.sta.kn] in massa aankomen, binnenvallen.

toevéle hoeveelheid *Pakt a der mer een toevéle kazzen.*

toftegazong kerkhof, zoo ook *kaerkeputjen*.

Tollembeekse knien'n x-benen

ton of **toon** in 'k to(o)n zè', letterl. *ik doe(n)*, met de betekenis 'toch wel' vb: *Ge got dat toch niet dün?* antwoord: 'k to(o)n zè! vergelijkbaar met *toet* of *toot*: in *toet-toet, batoot* of *batoet* en *bakkendon* of *bakkendoen* in de betekenis 'toch wel, ik doe wel of ik doe niet'.

tonge tong, *Ik buijte nog liever man tong' af* 'ik vertik het om het te zeggen'.

tote [to.(ə)tə] gezicht, aangezicht, mond, muil *lieëleke toöte*, scheldwoord z.o. *bakhuis, bakkes, mui'le/maule, smoel*. Mnl. *tote, tuyte*. De grondbetekenis is 'iets dat uitsteekt, iets puntig'. Bakerwoord met klinkerwisseling naast *teute* 'tuit van (koffie)kan' en *tute* 'fopspeen'. (H)aad a tote! 'hou je mond!'

'k Zan op a tote sloeën 'Ik zal op je gezicht slaan'.

totentrekker veinzer, hypocriet

z.o. *mui'lentrekker, smoelentrekker*.

traä trouwfeest.

Traän es haän en kindjes kuëpen es winkel haän ...

't Es nen traä van turtjen zeer eenvoudig trouwfeest. Vgl: *een begroeëvinge/ne chauffeur van turtjen van weinig betekenis* (?)

trak plankenkoorts *Ik speel a twuntig joeër ba de Vodden, m'r veur da'k 't scene op moen, e'k altaud den trak* 'Ik speel al 20 jaar bij St.-Pieter Vreugd en Deugd, maar voor ik de scene op moet, heb ik altijd plankenkoorts'. Fr. *trac*.

tralala overdreven luxe *Een traäfiëeste mè veel tralala*.

tram tram, in *ik ben nog van de aän tram* 'ik denk nog traditionalistisch'. *Ik zit al op tram viere* 'ik ben al meer dan veertig jaar'.

trampelen trappelen. Mnl. *trampelen* 'met de voeten stampen'.

Frequentatief (8) van *trampen*.

trampelgat zeer beweeglijk persoon

Zit toch iesj stille, ga trampelgat, syn. *trampelgaänze*

travak [tra'vak] hard labeur

Da was travak!

travakken [tra'vakn] zware arbeid verrichten.

traveir [tra've.r] spoorweg-overgang Fr. *travers*.

travoo bouwterrein, werf,

De masjers zitten op den travoo 'De metsers zitten op de werf'. Fr. *travaux*.

trèg(e) [trɛ.g(ə)] traag

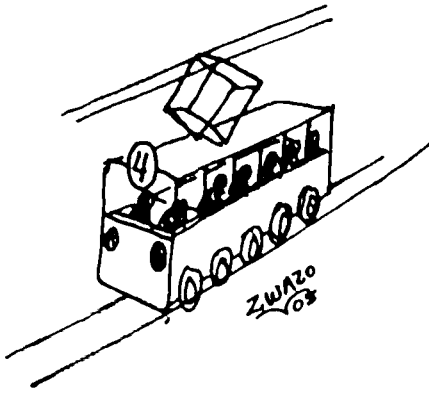
trek 1. aandacht *ajee veel trek ba de maskiesj* 2. tocht, verkoudheid *Z'hee nen trek opgedoeën*.

In den trek stoeën 'op een tochtige plaats staan'.

trekken 1. trekken 2. fotograferen *De portrettrekker (h)ee gieël de famielle getrokken* 3. innen, ontvangen *A trekt van de ziekekasse*. 4. tochten *Doet de deure toe, trekt lier* 'doe de deur dicht, het tocht'. 5. gelijken *A trekt goed op zan brure*

(7) Voor turtjen zie p. 40

(8) Frequentatief: afleiding van een werkwoord door middel van het achtervoegsel -elen of -eren waardoor een herhaalde handeling wordt uitgedrukt, b.v. bibberen, trappelen.

Op tram viere zitten

'hij lijkt goed op zijn broer'.

6. in de uitdrukking *A za't nie lang ne m'r trekken* 'hij heeft niet lang meer te leven'.

trekker vloortrekker *Gee ma iesj den trekker da'k de vloer kaan dwaulen!*

trek^uijzer/trekauzer [trekœ. zər]

[trekɑ. zər] magneet

treeme handboom (bv. Aan een kruiwagen) Mnl. *trame*, *treme* 'balk, lat'.

treze domme en onnozele vrouw, verkort uit Theresia, z.o. *trutte*, *triene*.

trip 1. zwarte of witte pens, Mnl. *tripe* 'ingewanden of darmen van

geslacht dier, pens'. 2. vuistslag
trip kr^uijgen slaag krijgen;
syn. *troefkr^uijgen*.

trippen 1. w.w. hard op iets of iemand slaan; 2. z.n. meervoud van *trip*.

trisjepanelen [trifəpani.əln]
trampelen

troeëgel [tro.əgəl] tragel, trekweg langs rivier of kanaal, jaagpad.

Mnl. *tragel* > Lat. *tragula* 'sleepnet'.

troef kr^uijgen/kraugen slaag krijgen. Net als het Giesbaargse woordje *roef* 'troef in het kaartspel' uit het Fr. *trionphe* 'trionf'.

(⁹) troep leger *A jès ba den troep* 'Hij is in het leger'. Fr. *troupe*.

trottinette autopéd, nu meestal step genoemd.

trük [tryk] truc, handigheidje, foefje.

Nen triik van lange Machiel 'een doorzichtige list'.

Truken van op de fuëre 'op een slinkse, listige wijze tewerk gaan of iemand bedotten'.

trulle [trœlə] tralie (Vgl. *bulle* 'balie', *skulle* 'schalie')

trüt [tryt] flauwe kul, larie
Da's aämel truu.

trutte/trute zie triene

tuuëg [ty.əg] 1. toog, toonbank

2. jaarmarkt *den ieësten tueg* (de enige overgebleven Geraardsbergse jaarmarkt, de eerste maandag van maart).

tueveneir [ty.əvəne.r] tovenaar, goochelaar. (Voor goochelaar wordt ook *skammeteur* gezegd, Fr. *escamoteur*).

tueverasse [ty.əvərasə] toverheks

tui^umen/taumen [tœ.ɛ.ɾ.mən]
[ta.ɾ.mən] nukkige grillen.

Debrabandere schrijft bij *tuim* 'gril, bui, luim, kuur, aanval'. Mnl. *tume* 'streek' < Mnl. *tumen* 'buitelen', waarvan tuimelen een frequentatief is. *Z'hee d'heur tui^umen* 'Ze heeft haar grillen', syn: *kwinten*, *ientjiesj*.

tui^uteluëzen/tauteluëzen

[tœ.ɛ.təly.əzn] [ta.ɾ.təly.əzn]

narcissen of paasbloemen

tute [tytə] fopspeen syn. tie(ken)
Stikt zan tute in zanne mond dat a stopt mè blèten.

Met dank aan: Emiel Collijns, Jan Coppens, Willy Van Der Maelen, Johnny De Nie, Albert De Taeye, Paul De Backer, Leon de Couvreur, Marcel Van Der Capellen, Lucien van Den Herreweghe, Elie De Mol, Marc Van Trimpont, Herman François & Ciska François.

Verklaring van de fonetische tekens

[ɑ] [a] als in Ndl. *nat*

[a.] als in Ndl. *laat*

[ɑ.] als in Fr. *genre*

[ɛ] als in Ndl. *fles*

[ɛ.] als in Fr. *cher*

[œ.ɛ.ɾ.] [œ] + [ɛ.ɾ.] (alleen bij de mannen) Gb. *g^uij* (gij)

[ə] als in Ndl. *de*

[e.] als in Ndl. *veel*

[ɪ] als in Ndl. *zitten*

[i] als in Ndl. *ziek*

[i.] als in Ndl. *bier*

[ɔ] als in Ndl. *bos*

[ɔ.] als in Fr. *corridor*

[o.] als in Ndl. *zoon*

[u] als in Ndl. *boek*

[u.] als in Ndl. *boer*

[œ] als in Fr. *œuf*

[œ.] als in Fr. *heure*

[y] als in Fr. *vu*

[y.] als in Ndl. *muur*

[ø.] als in Ndl. *leunen*

[y.ə] klinkt tussen [y] en [u] met [ə]-naslag, Gb. *gruuet* (groot)

[iə] Engels *beer*, Gb. *bieën* (been)

[ou.ə] tussen [o.] en [u], meestal met [ə]-naslag, Gb. *goeën* (gaan)

[i.] *diënsjt* (dienst)

[i.] *prīnsj* (prins)

[ē.] *ēinporteēnsje* (Fr. *importance*)

[ā.] *kolaānsj* (familienaam Collijns)

[ā.] *daānsen* (dansen)

[ȳ.] *gruānsjel* (groente)

[œ.] *kuūnsje* (kunst)

[ū.] *goēnsjtag* (woensdag)

[ō.] *frōnsn* (fronsen)

[w] als in *water*

[j] als in *jas*

[p] als in *paard*

[b] als in *bak*

[t] als in *tak*

[d] als in *dak*

[k] als in *kar*

[g] als in *zakdoek*, Eng. *good*

[m] als in *maat*

[n] als in *nacht*

[ŋ] als in *tingeling*

[f] als in *fout*

[v] als in *Vlaming*

[s] als in *som*

[ʃ] als in *kruisje*, Fr. *charme*

[ʒ] als in *gelei*, Fr. *Jean*

[χ] als in *lachen*

[g] als in *geven*

[l] als in *les*

[r] als in *raar*

Opmerking:

De *h*-klank wordt in het

Geraardsbergs niet uitgesproken.

(⁹) FR. VAN COEISEM, *Het dialect van Geraardsbergen, klank- en vormleer*, Leuven, 1952, p. 111.